

**MUNI
SPORT**

Didaktické metody

Didaktické metody

Vymezení:

- didaktické metody = **klíčová součást „technologie“ vzdělávání (výuky) =**
- **způsoby + postupy vzdělávání =**
- komplex didaktických **metod + forem + prostředků =**
- **realizace vzdělávacího procesu = vzdělávání =**
- **dosažení stanovených didaktických cílů = vzdělání**

Didaktická metoda – vymezení

- **methodos** (řečtina) = cesta směřující k cíli
- **didaktická metoda** = koordinovaný +
vzájemně propojený systém
 - **vyučovacích činností edukátora** +
 - **pracovních činností edukanta** (edukantů, žáků, ...),
který vede ke splnění stanovených didaktických cílů
(upraveno dle Maňák, Švec, 2003)
- = **aktivity edukátora + edukanta/edukantů**
- didaktická metoda = **způsob dosahování** stanovených
výukových cílů

Didaktická metoda – vymezení

- didaktická metoda = regulace + autoregulace učení edukanta
- **regulace** = řízení učení edukanta
- **autoregulace** = vlastní řízení učení, sebeřízení učebních aktivit → rozvoj metastrategie = sebereflexe učebních činností („Jak se učím?“)
- didaktická metoda = **dynamické propojení všech prvků** vzdělávání
- **úspěšnost vzdělávání** = **kooperace** edukátora + edukanta/edukantů ← význam metod

Vývoj didaktických metod

- dlouhý a nerovnoměrný – časté **negace + návraty**
- **pravěk:**
 - **participace, napodobování** – „kmenové učení“,
 - vyprávění, ...
 - zkoušky – praktický charakter – iniciace
- **starověk – antika:**
 - přednáška,
 - dialog, rozhovor – vrchol = **Sokratovský rozhovor** =
 - počátek **heuristických metod**

Vývoj didaktických metod

středověk:

- **memorování** textů – kritika – dnes negace = vše je na internetu, ale:
 1. může „padnout“, IT nefunguje (viz 4. 10. 2021 – skoro pro 3 miliardy uživatelů nedostupné sociální sítě)
 2. vědomosti = základ všeho – rozvoj schopností – zpracování nových informací → řešení problémů
 3. rozvoj paměti = funkcí mozku
 4. posilování paměti = prevence Alzheimeru, ...
- univerzity – **lectio + disputatio**
- hlavní **zdroj poznání = slovo – text**

Vývoj didaktických metod

renesance:

- **kritika** středověkých didaktických metod → **požadavek**
 - překonat pamětní učení →
 - **pozorování** přírody i obrazů = spojení slov a reality
 - **praktické činnosti** – práce, hra, ...
- = místo **dogmatické** metody **induktivní metoda** →
- **didaktická syntéza** = didaktika **Komenského**

1774 – povinné vzdělávání u nás (veřejná škola):

- **hromadná výuka** +
- **výklad**, rozhovor, společné čtení z učebnice

Vývoj didaktických metod

vědecký rozvoj didaktických metod – Herbart (1776–1841):

4 formální stupně poznávání → vzdělávání:

- **jasnost** = **výklad** nového učiva (= žákův klid)
- **asociace** = zahloubání se do učiva – propojení s dříve známým – **rozhovor** učitel – žák
- **system** = **promýšlení, vyvozování, propojování, ...** = žákova kognitivní aktivita
- **metoda** = využití poznatků v praxi = žák řeší **úkoly**

velký **pokrok**, ale **stále převládání** slov, práce s textem, pamětní učení = **kognitivní procesy**

Vývoj didaktických metod

- **reformní pedagogika** (od konce 19. století) = posilování **aktivizačních** metod (**aktivní = činný**) →
- **současné alternativní a inovativní didaktické metody**

historie přinesla:

- řadu **podnětných** „klasických“ **metod** – stále využití (např. sokratovský rozhovor, disputace – diskuse, ...)
- řadu **kritizovaných** „klasických“ **metod** – přesto přetrvávají (např. frontální výuka, výklad, ...)

Dělení didaktických metod

Mnoho didaktických metod → **zvážit**

- vhodnost dle **kritérií jejich dělení**
- využití ve **formálním X neformálním** vzdělávání
- **pozitiva i omezení**
- **efektivitu X časovou náročnost**
- vzájemnou **návaznost, prolínání** metod
- ...

Kritéria dělení didaktických metod

Metody podle **logického** postupu

- **dogmatická** metoda ← dogma = autoritativní výrok → bez diskuse
- **deduktivní** metoda – obecné → jednotlivé
- **induktivní** metoda – jednotlivé → obecné
(= počátek moderní vědy → moderní vzdělávání)
- **analytická** metoda – celek → pochopit části
- **syntetická** metoda – části → pochopit celek
- **analyticko-syntetická** metoda (např. výuka čtení)
- **komparativní** metoda – srovnávání (např. synchronní, diachronní, ...)
- **synkritická** metoda – srovnávání částí s částmi, celků s celky

Kritéria dělení didaktických metod

Metody podle zdroje poznání

- **slovo** – text → **metody slovní**: vyprávění, vysvětlování, přednáška, práce s textem, rozhovor, ...
- **smysly** (zrak, ...) – ukázka – obraz – video – ... → **metody názorně-demonstrační**: předvádění a pozorování, práce s obrazem/videem, instruktáž, ... =
propojení smyslového poznání + myšlení
- vlastní **činnost** → **metody dovednostně-praktické**: napodobování, manipulování, laborování, experimentování, nácvik dovedností, produkční metody, ...

Kritéria dělení didaktických metod

Metody podle typů výuky

- **výuka informativní** → metody slovní, názorně-demonstrační, ...
- **výuka heuristická** → problémové – heuristické metody – „Proč?“ → vlastní řešení problému → „Aha efekt“ = řešení praktického nebo teoretického problému
- **výuka produkční** → tvorba vlastního produktu (pracovní, umělecký, nový pohybový prvek, ...)
- **výuka regulativní** → programované učení – vychází z behaviorismu: učení = podnět → reakce → zpětná vazba → pozitivní posilování (původně knihy, dnes hlavně IT)

Kritéria dělení didaktických metod

Metody podle **fází výuky** = prvky, sekvence výuky – specifický cíl

- **motivační fáze** → **motivační metody** = regulace chování, získání zájmu, aktualizace tématu, ...
- **expoziční fáze** → **expoziční metody** = zprostředkování učiva, ...
- **fixační fáze** → **fixační metody** – upevnění a procvičení nových vědomostí, znalostí, dovedností, ...
- **diagnostická fáze** → **diagnostické metody** = zjišťování, prověřování, hodnocení, testování, ... výsledků vzdělávání
- **aplikační fáze** → **aplikační metody** = ověření + uplatnění v praxi
 - řešení úloh, dokončení projektu, ...

Kritéria dělení didaktických metod

Metody dle **inovativnosti**

– tradiční – **klasické**:

- výklad
- rozhovor
- práce s textem
- ...

– **alternativní** – **inovativní**:

- projektová výuka
- brainstorming
- televizní výuka
- ...

Kritéria dělení didaktických metod

Metody dle **aktivity edukanta**

(podrobněji viz MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003)

1. **Klasické metody:**

- viz metody slovní +
- metody názorně-demonstrační +
- dovednostně-praktické

Metody dle aktivity edukanta

2. Aktivizující metody

- zvýšení aktivity učících se jedinců =
- nejen rozvoj vědomostí a dovedností →
- současně důraz na motivaci + aktivaci =
- hlavní rys současné didaktiky →
- snaha o maximální využití ve všech oblastech vzdělávání

Metody dle aktivity edukanta

2. Aktivizující metody

- metody **diskusní** = aktivita všech zapojených do diskuse
- metody **heuristické**, řešení problémů – viz výuka heuristická
- metody **situační** = řešení nastolené (modelové) situace → vlastní studium → diskuse → návrhy řešení
- metody **inscenační** = simulace skutečných událostí
- **didaktické hry** = radost + potěšení + didaktické cíle

Metody dle aktivity edukanta

3. Komplexní metody

= propojení řady metod + forem, např.:

- projektová výuka
- výuka dramatem
- otevřené vyučování
- učení v životních situacích
- televizní výuka
- výuka podporovaná počítačem
- ...

Výběr didaktické metody

Didaktické metody = neohraničená nabídka →

- nutný adekvátní **výběr**
- **zabránění stereotypu**
- **obrana před vyhořením**

Kritéria výběru didaktické metody:

- **cíl** vzdělávání – viz tzv. taxonomie cílů =
zapamatovat – rozumět – aplikovat – analyzovat
- **typ cíle**: **kognitivní** – viz výše, **afektivní** – rozvoj vztahů, hodnot, zájmů, **psychomotorický** (senzomotorický) – rozvoj motorických dovedností (návyků, zručnosti, ...) – sport, umění, práce, ..

Kritéria výběru didaktické metody

- **obsah** vzdělávání – konkrétní téma
- převládající **typ učení** ← kognitivní, afektivní, sociální, motorické
- celkový **kontext** vzdělávání
- **edukátor** = pedagogické kompetence + empirie ← styl výuky
- specifika **edukantů** (osobnost, věk, vzdělanostní úroveň, empirie, motivace, ...) ← styl učení
- dostupné **didaktické prostředky**
- **časová dotace**
- **čas na přípravu** – tradiční metody (méně času) X aktivizující
- **absolvované koncepce vzdělávání** – např. problém „tradiční“ → alternativní vzdělávání